

## **Samråd mellan nationella minoriteter och förvaltningsmyndigheter**

Stockholm 26 januari 2011

Konferensen *Samråd mellan nationella minoriteter och förvaltningsmyndigheter* arrangerades av Länsstyrelsen i Stockholm, Sametinget, Sverigefinska Riksförbundet, Svenska Tornedalingars Riksförbund-Tornionlaaksolaiset och Svenska Samernas Riksförbund på Finlandsinstitutet i Stockholm den 26 januari 2011.

Konferensen syftade till att ge deltagarna verktyg att utveckla ett bra och positivt samrådsförfarande. Målgrupp var ansvariga och genomförare i kommunerna, landstingen, myndigheter samt nationella minoriteter.

Under konferensen förmedlades fakta om samråd enligt lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk, samt goda exempel från förvaltningsmyndigheter och nationella minoritetsorganisationer i Sverige. Dessutom gavs ett internationellt perspektiv på deltagande och samråd. Moderator för dagen var Rosario Ali Taikon.

Här följer en sammanfattning av konferensens programpunkter.

### **1. Samråd – minoritetspolitikens motor**


*Lennart Rohdin, enhetschef, enheten för minoritetsfrågor vid Länsstyrelsen i Stockholms län.*

Minoritetspolitiken är en folkrättslig skyldighet för Sverige, som följer av att vi har ratificerat ett antal Europarådskonventioner: Europeiska konventionen om mänskliga rättigheter från 1950, Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk från 1992 och Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter från 1995.

Samråd är en grundbult i Europarådets syn på minoritetsfrågorna och delaktighet är en grundprincip i minoritetskonventionerna. Det innebär att minoritetspolitik bedrivs tillsammans med minoriteterna, inte för eller åt dem.

När Sverige ratificerade Europarådets båda minoritetskonventioner kring millennieskiftet uttalades att vi har fem nationella minoriteter och fem nationella minoritetsspråk. Minoriteterna är judar, romer, samer, tornedalingar och sverigefinnar, och minoritetsspråken är jiddisch, romani chib (alla varieteter), samiska (alla varieteter), meänkieli (alla varieteter) och finska. Omkring 700.000 personer i Sverige uppskattas ha minoritetsbakgrund.

För ungefär ett år sedan reformerades den svenska minoritetspolitiken. I propositionen *Från erkännande till egenmakt – regeringens strategi för de nationella minoriteterna* (prop.



2008/2009:158) uttalades att erkännandet tio år tidigare visserligen var mycket viktigt, men att det inte hade fått tillräckligt innehåll.

Sverige hade kritiserats både internationellt och på hemmaplan, bland annat för att minoritetspolitiken var alltför geografiskt begränsad, att implementeringen lokalt var bristfällig och att minoriteternas behov inte hade beaktats tillräckligt. Den nya, reformerade minoritetspolitiken syftar till att:

- säkerställa en bättre efterlevnad av Europarådets ramkonvention och minoritetsspråkskonventionen och uppföljning av vidtagna åtgärder
- motverka diskriminering och utsatthet
- stärka de nationella minoriteternas egenmakt och inflytande
- främja bevarandet av de nationella minoritetsspråken

Språklagen, som trädde i kraft 1 juli 2009, erkänner de nationella minoritetsspråken. Enskildas rättigheter och samhällets skyldigheter på minoritetsområdet i Sverige regleras vidare i lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (minoritetslagen), som trädde i kraft 1 januari 2010.


Minoritetslagen gäller i hela landet för samtliga fem nationella minoriteter. Lagen stadgar de allmänna bestämmelser som kallas grundskydd och som gäller i hela Sverige. Den reglerar också det förstärkta skyddet för samiska, finska och meänkieli som gäller inom förvaltningsområdena och hos vissa myndigheter.

Grundskyddet innebär bland annat att:

- förvaltningsmyndigheter ska när det behövs på lämpligt sätt informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter enligt denna lag (3 §)
- det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken (4 §, även 8 § Språklagen)
- det allmänna ska främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige (4 §)
- barns utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket ska främjas särskilt (4 §)
- förvaltningsmyndigheter ska ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och så långt det är möjligt samråda med representanter för minoriteterna i dessa frågor (5 §)

Redan i propositionen *Nationella minoriteter i Sverige* (prop. 1998/99:143) som låg till grund för riksdagens beslut 1999 framhölls att de nationella minoriteterna själva är bäst lämpade att se den egna gruppens behov och önskemål, och att det därför är väsentligt att det förs en dialog mellan myndigheter på olika nivåer och de nationella minoriteterna.

I den senaste propositionen för drygt ett år sedan uttalade regeringen bland annat att de nationella minoriteternas möjligheter till inflytande är av avgörande betydelse för att



synliggöra gruppernas behov i samhället, och i förlängningen en förutsättning för att Sverige ska kunna leva upp till åtagandena i minoritetskonventionerna.

Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget har från och med 2010 ett gemensamt uppdrag att följa upp och samordna minoritetspolitiken, återrapportera till regeringen och bidra med rådgivning och information. Ett exempel på det sistnämnda är [www.minoritet.se](http://www.minoritet.se), där relevant information samlas. Dessutom kommer ett intranät att öppnas för att de som arbetar med minoritetsfrågor ska kunna diskutera och utbyta erfarenheter.

Statsbidrag utbetalas till förvaltningsområdeskommuner, -landsting och -regioner samt till nationella minoriteters riksorganisationer. Kommuner och landsting som är förvaltningsområden ska genomföra en kartläggning av de behov som finns i kommunen i samråd med minoriteten och de ska använda statsbidragen i samråd med minoriteten. Senast 10 januari varje år ska de rapportera hur statsbidraget har använts till Länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget, som i sin tur lämnar rapport till regeringen senast 22 februari.

Just nu tar Länsstyrelsen och Sametinget del av de rapporter som har kommit in. Lennart Rohdin konstaterade att samråd har påbörjats i många förvaltningsområden, medan det i vissa andra har varit mer svårstartat. Det kan exempelvis bero på att det inte finns några lokala minoritetsorganisationer, och då kan det vara lämpligt att tillsammans med riksorganisationen se hur man kan lösa situationen.

På landstings- och regionnivå har samråden hittills varit mycket begränsade. Tydligt är också att samråd inom ramen för grundskyddet, det vill säga samråd med de minoriteter som inte berörs av förvaltningsområdesskyldigheten, i stort sett har uteblivit.


Lagen slår inte fast hur samråden ska gå till – det avgörande är *att* man samråder regelbundet, inte exakt hur. Förutsättningarna och behoven ser olika ut i olika delar av landet, för olika minoriteter och inom minoritetsgrupperna. Samrådsformerna får anpassas efter vad som fungerar bäst i respektive kommun, landsting och så vidare.

## **2. Deltagande och samråd i ett internationellt perspektiv**

*Christina Johnsson, minoritetsrättighetsforskare vid Raoul Wallenberg Institutet för mänskliga rättigheter och humanitär rätt i Lund.*

Christina Johnsson tog med åhörarna på en resa genom den internationella rätten på minoritetsområdet och jämförde minoriteters deltagande i andra delar av Europa med den svenska situationen.

Det är en mänsklig rättighet att delta, för minoriteter såväl som för personer som tillhör majoritetsbefolkningen. Som Lennart Rohdin diskuterade har Sverige anslutit sig till internationella konventioner, bland annat Europarådets Ramkonvention om skydd för



nationella minoriteter (ramkonventionen), där principen om nationella minoriteters delaktighet är grundläggande. Minoriteters rättigheter stadgas också i FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter (artikel 27) som är bindande för Sverige.

Minoritetsrättigheternas syfte är att ”främja fullständig och effektiv jämlikhet mellan personer som tillhör en nationell minoritet och personer som tillhör majoritetsbefolkningen” (ramkonventionen artikel 4.2). Åtgärder som vidtas i enlighet med detta ska enligt ramkonventionen inte betraktas som diskriminerande handlingar.

Den mänskliga rättigheten att delta innefattar rätten att rösta och att kandidera till val, rätten att ha tillgång till offentliga tjänster och rätten att delta i handläggningen av offentliga angelägenheter, antingen direkt eller genom fritt valda ombud.

Ramkonventionen ålägger i artikel 15 stater att skapa nödvändiga förutsättningar för att personer som tillhör nationella minoriteter effektivt ska kunna delta i det kulturella, sociala och ekonomiska livet samt i offentliga angelägenheter, särskilt de som berör dem.

Raoul Wallenberg Institutet har genomfört en studie på europeisk nivå av romers deltagande i beslutsfattandet. Den visar att det i europeiska länder finns såväl lagstiftning som praktiska exempel på att:


- deltagande sker *centralt, regionalt och/eller lokalt*
- personer som tillhör minoriteten ger *bindande* råd till myndigheter och/eller är *rådgivande*
- deltagande sker både *utanför* och *inom det politiska systemet*
- deltagandet kan vara *reglerat i lag* eller vara av mer *informell karaktär*
- grupper som ger råd till myndigheter kan vara både *minoritetssammansatta* och *majoritet/minoritetsammansatta*

Exempel på centralt, regionalt och lokalt deltagande är:

- reserverade platser i parlament/beslutsfattande församling
- sänkt rösttröskel vid valen för minoritetsrepresentanter
- intresserepresentation i förvaltning
- rådgivande organ
- självstyrelse (främst på lokal nivå, men även centralt i Ungern, Montenegro, Serbien och Kroatien; frågor som rör språk, utbildning, kultur och media)

Förutsättningen för att lösningar som dessa ska ge resultat är naturligtvis att de implementeras väl – annars får minoriteterna inflytande bara på pappret. Lagstiftning är bara det första steget.

Efter genomgången av läget i Europa gjorde Christina Johnsson en jämförelse med den svenska situationen.



I Sverige regleras nationella minoriteters deltagande i regeringsformen, lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (minoritetslagen), sametingslagen och rennäringslagen. Minoritetslagen slår i 5 § fast att ”förvaltningsmyndigheter ska ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och så långt det är möjligt samråda med representanter för minoriteterna i sådana frågor”.

Denna paragraf kan enligt Christina Johnsson få goda effekter. Dock finns inga sanktionsmöjligheter – har man synpunkter på hur det hela fungerar får man rapportera till Länsstyrelsen som i sin tur rapporterar vidare till regeringen.

Vid en jämförelse mellan minoritetslagens 5 § och ramkonventionens artikel 15 framträder också vissa skillnader. Ramkonventionen slår fast att minoriteter *effektivt ska kunna delta*. Detta innebär enligt konventionen långt mycket mer än att ha en rådgivande funktion. Den svenska minoritetslagen säger att myndigheter *så långt det är möjligt ska samråda med representanter* för de nationella minoriteterna. Ramkonventionen talar inte om representanter utan om *personer som tillhör* nationella minoriteter.

Om man jämför den svenska situationen med tidigare diskuterade kategorier av deltagande på europeisk nivå (*centralt, regionalt och/eller lokalt, bindande/rådgivande, utanför/inom det politiska systemet* och så vidare) kan man bland annat konstatera följande:


- minoriteters deltagande sker *centralt, regionalt och lokalt* i Sverige
- deltagandet är *reglerat i lag* och sker *inom det politiska systemet*
- deltagandet är *rådgivande* snarare än *bindande*
- Sverige har *inte* reserverade platser i parlamentet
- Sverige har *inte* en sänkt röströskel vid valen för minoritetsrepresentanter
- Sverige har *inte* intresserepresentation i förvaltning
- Sverige har *i viss mån* rådgivande organ (Sametinget)
- Sverige har *i viss mån* självstyrelse (Sametinget)

Christina Johnsson avslutade med att påminna om att nationella minoriteters rättigheter är en del av de mänskliga rättigheterna. Minoritetsfrågorna finns nu på agendan både i Sverige och internationellt, och deras betydelse kommer att fortsätta att öka.

### **3. Kompetensutveckling i praktiken**

*Curt Persson, landsantikvarie/länsmuseichef, Norrbottens läns landsting.*

Länsmuseet i Norrbotten är, till skillnad från de flesta andra regionala museer i landet, en driftsenhet inom landstinget. Curt Persson berättade att Länsmuseet arbetar inom flera olika vetenskapliga områden, historia, etnologi, arkeologi och så vidare, och att man ofta får frågor som har med minoritetsperspektivet att göra från privatpersoner. Bland annat därför såg man ett behov av kompetensutveckling inom området för de anställda.



Hela Division Kultur och utbildning erbjöds en kurs i fyra steg om nationella minoriteter, som genomfördes i samarbete med Luleå tekniska universitet. Fem olika föreläsningar ingick och de hölls i museets egen miljö. Förutom föreläsningarna fanns möjlighet att delta i en litteraturkurs. Deltagarna kunde göra en skriftlig och en muntlig tentamen, men detta var inget krav. Deltagarna – arkeologer, utställningspersonal och så vidare – fick kunskap som de nu använder inom sina respektive områden. Minoritetsperspektivet diskuteras regelbundet i de olika arbetsgrupperna och genomsyrar på så sätt hela verksamheten. Många har också fortsatt att studera frågorna på egen hand.

Parallellt med kursen arrangerades, av Division Kultur och utbildning, fyra seminarier med arbetsnamnet ”Hur använder vi vår historia?”. Arbetsgrupperna bestod av representanter för minoriteterna. Landstinget finansierade.

De fyra seminariernas teman var i tur och ordning samer (seminariet samarrangerades med Sametinget), sverigefinnar och tornedalingar, romer och judar samt sociopolitiska grupperingar (inom de olika minoriteterna). Målgrupp för seminarierna var bland annat handläggare inom landsting, kommun och länsstyrelse, samt nationella minoriteter. Upplägget varierade något mellan de olika seminarierna. Bland annat ingick vetenskapliga föreläsningar, samtalsgrupper och så kallade open space-diskussioner där deltagarna kunde lyfta fram olika frågeställningar. Det blev många skarpa och bra diskussioner. Seminarierna gav mersmak och ett femte planeras till hösten 2011. Temat kommer då att vara brobyggande och kontaktnät. Ytterligare seminarier ska genomföras längre fram, och även kurserna kommer att fortsätta.

I den aktuella Kulturplanen för Norrbottens läns landsting är de nationella minoriteterna ett av sju prioriterade områden. Det hade inte hänt utan kompetensutvecklingen och de möjligheter som har kommit av den, menade Curt Persson.


I och med att de nationella minoriteterna är ett prioriterat område ska detta perspektiv beaktas när pengar delas ut till olika projekt. Institutioner som söker pengar ska presentera hur de arbetar med frågan, vad de har för handlingsplan och så vidare.

I Kulturplanen diskuteras också behovet av en mångkulturkonsulent med minoritetskultur som grund.

## **4. Råddehallan – rådslag bättre än samråd?**

*Gudrun Kuhmunen, styrelseledamot i Svenska Samernas Riksförbund.*

Gudrun Kuhmunen är pedagog, arbetar som rektor vid Sameskolan i Gällivare och studerar samiskt ledarskap vid Samiska högskolan i Kautokeino. Hon är också delaktig i processen kring världsarvet Laponia. Samebyarna i området, Jokkmokk och Gällivare kommuner, Länsstyrelsen i Norrbottens län samt Naturvårdsverket arbetar tillsammans med att skapa en ny förvaltningsorganisation för världsarvet. Processen bygger på en gemensam värdegrund,



tillvaratagande av alla parter kunskap och (så långt det är möjligt) ett konsensusförfarande vid beslut. Rådslag är en viktig del i detta. Gudrun Kuhmunens presentation byggde bland annat på ovanstående erfarenheter och handlade, som titeln antyder, om former för samråd och dialog.

Rådslag och samråd betyder egentligen samma sak. Oavsett vad man kallar det gäller det att ha en förståelse för deltagarnas situation och den historik som omgärdar frågorna. Man måste fundera över vilken värdegrund och norm man arbetar utifrån. Först därefter kan man bestämma det mer konkreta arbetssättet i samrådet; vilka mandat var och en har, vilken beslutsordningen är och vad som händer om man är oenig.

Gudrun Kuhmunen tog upp begreppet självbestämmande och diskuterade det utifrån en modell som tagits fram av Asta Balto och Vuokko Hirvonen vid Samiska högskolan i Kautokeino. Modellen har fem nivåer:

1. Rätt till självbestämmande (man bestämmer det mesta själv och staten lägger inte ens budgetramarna)
2. Rätten till att bli konsulterad (före beslut förs förhandlingar på lika villkor för att komma fram till en gemensam lösning)
3. Rätten till att delta (med detta menas just rätten att delta – det innebär inte att den beslutande faktiskt tar hänsyn till ens vilja)
4. Rätten till att komma med uttalande (omfattar exempelvis de frågor som man får lämna ett remissyttrande på)
5. Osynliggörande (innebär att staten inte skapar reella förutsättningar för att man ska kunna delta)

Genom historien har samer ofta utsatts för den typ av osynliggörande som motsvarar nivå 5. Den pågående Laponiaprocessen, å andra sidan, kan ses som ett positivt exempel och relateras till nivå 2 – rätten att bli konsulterad. I Laponiaprocessen deltar samebyarna på samma villkor besluts- och resursmässigt som övriga parter.

Gudrun Kuhmunen diskuterade med utgångspunkt i Rauna Kuokkanens forskning olika former av kolonisering som genom historien har skett runt om i världen, bland annat i Sápmi. Det handlar om ekonomisk kolonisering (att ta ifrån människor deras mark, vatten och så vidare) såväl som intellektuell (att framställa det koloniserade folket som annorlunda och mindre värt). Subtila former av kolonialism har gjort att många urfolk nedvärderar sin egen kultur. För samernas del skedde koloniseringen bland annat genom staten, skolan, kyrkan, forskningen och samepolitiken.

Avslutningsvis tog Gudrun Kuhmunen upp ytterligare exempel på hur man arbetar med samråd och dialog inom ramen för Laponiaprocessen. Förutom de som redan har nämnts (konsensusförfarande, diskussioner kring gemensam värdegrund och så vidare) berättade hon bland annat hur man resonerat kring användandet av god samisk ortnamnsed i texter. Till exempel använder man nu den samiska benämningen Laponia Tjuottjudus istället för Laponiaförvaltningen.



## 5. Samrådsprocessen i Haparanda. Ett program och en delegation är möjligt.

*Tommi Slunga, kvalitetsstrateg i Haparanda kommun och Jouni Slagner, medlem i Minoritetsspråksdelegationen i Haparanda.*

I Haparanda har finskan sedan lång tid tillbaka en stark ställning i vardagen. I det officiella har minoritetsspråk inte alltid varit lika närvarande. Men erkännandet av de nationella minoriteterna för drygt tio år sedan och lagen om rätt att använda finska och meänkieli, som bland annat gällde i Haparanda, gav status och rättigheter åt minoriteterna och innebar att kommunens skyldigheter på området reglerades.

Haparanda har aktiva minoritetsföreningar och bland annat tog Finska föreningen initiativ till en gemensam grupp för att följa upp hur lagen tillämpades i Haparanda. I maj 2000, några månader efter att den nya lagstiftningen hade trätt i kraft, beslutade kommunstyrelsens arbetsutskott att ett förslag till handlingsplan skulle tas fram. Sedan gick dock några år utan att så mycket hände, men 2003 – efter påtryckningar från föreningarna – kom frågan åter upp på agendan i kommunen. En arbetsgrupp bildades med representanter från Finska föreningen, Finska föreningens pensionärssektion, Svenska Tornedalingarnas Riksförbund, Sverigefinska pensionärer och Minoritetsspråksdelegationen. Sammanställande och sekreterare var en tjänstekvinna från kommunledningskontoret.


Arbetsgruppen träffades för första gången hösten 2003. Man hade då en öppen diskussion om hur arbetet skulle läggas upp. Inspirationen kom från Sverigefinska Riksförbundets arbete på riksnivå men anpassades förstås efter de lokala förhållandena. Man arbetade kring ett antal områden (de olika kommunala förvaltningarna). En övergripande tidsplan fastställdes och möten planerades in. Programmet skrevs på finska och översattes sedan till svenska. Arbetspråket i gruppen var också finska.

När arbetsgruppens arbete med programmet var färdigt våren 2004 träffade man gruppledarna i kommunfullmäktige för diskussion. Programmet gick ut på remiss, bland annat till ungdomsrådet, behandlades i kommunstyrelsen och i december 2004 fattades beslut i kommunfullmäktige.

De följande åren hamnade arbetet åter lite i träda. Men påtryckningar från föreningarna och påpekanden från kommunens revisorer om att uppföljningen måste bli bättre gjorde att frågan fick nytt liv. En ny utredare tillsattes centralt i kommunen och redan i platsannonser angavs att minoritetsspråkshandläggning var en del av tjänsten.

Programmet reviderades 2008-2009. Skriftliga svar begärdes in angående vilka av programmets åtgärder som hade genomförts och en hearing hölls med respektive förvaltnings-/avdelningschef. Processen resulterade i ett antal förslag på nya åtgärder inom varje programområde. I april 2010 fattade kommunfullmäktige beslut om det reviderade programmet. Det nya programmet säger bland annat att samråd med minoritetsspråkshandläggaren ska ske minst två gånger per år. Varje nämnd ansvarar för samrådet inom sitt område.





Tommi Slunga och Jouni Slagner sammanfattade sina tips för att få till ett väl fungerande samråd:

- Föreningarna bör samla sig till en samrådspart (delegation)
- Kommunen bör ta det formella initiativet till samrådet
- Ett programarbete är något att samlas kring och arbeta konkret med
- Politiska beslut är en förutsättning
- Samrådet bör formaliseras
- Ansvarig/a tjänsteman/tjänstemän bör utses, helst centralt
- Processen kan ta tid och bör ges tid
- Föreningarnas kompetens är en resurs

## **6. Samråd med sverigefinnar och romer i Södertälje**


*Anneli Clevenrot, finsktalande kommunikatör i Södertälje kommun och Pekka Turunen, prost och ledamot i samrådsgruppen i Södertälje.*

Pekka Turunen beskrev Södertälje som en stad av mångfald, där 43 procent av invånarna har annan bakgrund än svensk. Runt 12000 har finländsk bakgrund, drygt 300 av dem är romer. I samband med att den nya lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk kom tog Pekka Turunen tillsammans med den finska föreningen Finlandias ordförande och Sverigefinska förskolans föreståndare initiativ till ett möte med kommunstyrelsens ordförande Anders Lago. I nästa steg bjöd Södertäljes kommunstrateg in nyss nämnda initiativtagare samt företrädare för andra sverigefinska föreningar till ett möte i Stadshuset, och man arbetade gemensamt fram den samrådsmodell som nu används. 2010 inrättade kommunen en tjänst som finsktalande kommunikatör vilken innehas av Anneli Clevenrot.

De sverigefinska föreningarna i Södertälje är mycket aktiva och i princip alla finns representerade i samrådsgruppen, berättade Anneli Clevenrot. Två av föreningarna är romska. Anneli Clevenrot representerar kommunen i samrådsgruppen. Alla möten hålls på finska och gruppen träffas en gång i månaden. Då diskuterar man angelägna frågor som hur man kan få ut information till alla finsktalande om deras rättigheter, och vilka behov och önskemål sverigefinnarna har, till exempel gällande förskolan och äldreomsorgen. I november 2010 medverkade samrådsgruppen i de Sverigefinska dagar som arrangerades i Stadshuset.

Även under 2011 planerar samrådsgruppen att medverka i kommungemensamma evenemang, bland annat Internationella kvinnodagen 8/3, Medborgardagen 19/3, en temadag för äldre 13/10 och Finsk-romska dagen 26/11. Kommunal information kommer att ges i Radio Finlandias websändningar, där Anneli Clevenrot ska svara på frågor en kvart varje månad. Under året kommer också informationsfilmer att produceras.

I Södertälje kommun finns också en tjänstemannagrupp med representanter från varje kontor. Gruppen har en regelbunden dialog med samrådsgruppen. Man tittar bland annat på vilken



service kommunen kan erbjuda den finska minoriteten, och försöker samordna detta med minoritetens behov och önskemål. Finsktalande personal finns på alla kommunens kontor. Omkring 35 personer har sagt sig vara beredda att använda finskan i arbetet.

Under 2011 kommer förmodligen politiker att komma med i samrådet i Södertälje. Anneli Clevenrot berättade också att kommunen ingår i ett nätverk med andra kommuner i Mälardalen, som samarbetar, diskuterar och utbyter erfarenheter kring arbetet med nationella minoriteters rättigheter.

## **7. Socialstyrelsens arbete med nationella minoriteter – ett myndighetsperspektiv**

*Annika Öquist, utredare/samordnare nationella minoriteter, Socialstyrelsen.*


Socialstyrelsen är en statlig myndighet under Socialdepartementet vars verksamhet rör socialtjänst, hälso- och sjukvård, hälsoskydd, smittskydd och epidemiologi.

Som statlig myndighet har Socialstyrelsen ett ansvar för att nationella minoriteters behov uppmärksammas och beaktas inom myndighetens verksamhetsfält. Annika Öquist är samordnare av minoritetsfrågor och ska fungera som en ingång för nationella minoriteter i frågor som rör dem. Hon träffar och har en dialog med minoriteterna, lyfter fram angelägna frågor och eftersatta områden och tar initiativ till projekt av olika slag. Annika Öquist påpekade vikten av att minoritetsperspektivet inte är ett eget spår utan att det finns med i verksamheten som helhet och i de arbeten som pågår.

En av de iakttagelser Socialstyrelsen har gjort är att det finns en kunskapsbrist i samhället – även på Socialstyrelsen – rörande minoritetslagstiftningen och dess påverkan på socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete. Därför gav Socialstyrelsen 2010 ut ett så kallat meddelandeblad (Socialstyrelsen ger regelbundet ut meddelandeblad för att förklara lagstiftning och andra regleringar). Syftet var:

- att ge personalen inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten kunskap om den nya lagstiftningen
- att ge grundläggande kunskap om vilka de nationella minoriteterna är
- att ge kunskap om vilka minoritetsspråk som har ett särskilt skydd
- att vara ett stöd för personalens arbete med enskilda som tillhör de nationella minoriteterna
- att öka kännedomen om minoritetslagstiftningen hos personal inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten

Det långsiktiga målet är att de nationella minoriteterna ska uppleva att det finns en kunskap om och förståelse för de rättigheter som lagen ger inom kommun och landsting (hälso- och



sjukvård och socialtjänst). Det kan vara övermäktigt att i en utsatt situation stå på sig och hävda sina rättigheter. Socialstyrelsen ska ta fram en informationsfolder om nationella minoriteters rättigheter som ska fungera som ett stöd i sådana lägen. Den ska vara liten och kortfattad nog att ha i plånboken, för att vid behov kunna visas för kommun- och landstingspersonal. Arbetet pågår också med en handlingsplan för att tydligt få med minoritetsperspektivet i Socialstyrelsens verksamhetsplanering.

## **8. Samråd med sverigefinska föreningar i Surahammar**

*Mirjaliisa Lukkarinen Kvist, processledare i Surahammar kommun.*


Surahammar har omkring 10 000 invånare och drygt 30% av dem har finsk bakgrund. I kommunen finns två finska föreningar och två finska PRO-föreningar.

Sverigefinnarna i Surahammar har varit synnerligen aktiva i förvaltningsområdesfrågorna. Kommunen kom inte med i förvaltningsområdet i den första omgången, och samtliga finska föreningar gjorde därför under våren 2009 en namninsamling med kravet att kommunen skulle ansöka om anslutning.

En arbetsgrupp bildades med politiker, tjänstemän och representanter för föreningslivet och en ansökan gjordes. Sedan 1 maj 2010 är Surahammar förvaltningsområde för finska. Samtidigt bildades en styrgrupp för arbetet med det finska förvaltningsområdet. Där ingår representanter för de finska föreningarna och de finska PRO-föreningarna, kommunalrådet (som är sammankallande), ordföranden i socialnämnden, en kommunfullmäktigeledamot, chefen för skola och omsorg samt processledaren (Mirjaliisa Lukkarinen Kvist). Processledaren började sitt arbete 1 oktober 2010 och rapporterar kontinuerligt till styrgruppen. I hennes arbetsuppgifter, som diskuterades fram i styrgruppen, ingår också att:

- kartlägga sverigefinnarnas behov och önskemål
- kartlägga personalens kompetens i finska
- föreslå åtgärder för kompetenshöjning
- informera om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken
- utreda och föreslå åtgärder inom administration, förskola och äldreomsorg så att dessa verksamheter svarar för den sverigefinska minoritetens behov och önskemål
- utveckla kommunens hemsida på finska och ta fram material på finska

Under hösten 2010 gjordes en kartläggning av den sverigefinska minoritetens behov och önskemål. Processledaren tog fram förslag till enkät och följebrev. Förslagen diskuterades i styrgruppen och alla fick möjlighet att lämna synpunkter. Föreningarna har varit väldigt aktiva i kartläggningen; delat ut enkäter inom och utanför föreningarna, bjudit in processledaren till sina möten och så vidare. En kartläggning av personalens kunskaper i



finska har också påbörjats. Även där har enkäten och följebrevet diskuterats i förväg.

Enkätstudien med sverigefinnarna redovisades nyligen. Med den som underlag diskuteras nu fortsatta insatser. Man arbetar vidare med utformningen av den finskspråkiga delen av kommunens hemsida och vidareutvecklar arbetet med kultur och språk, hela tiden i samarbete med minoriteten.

Mirjaliisa Lukkarinen Kvist har även planer på att intervjua ett antal sverigefinnar. I enkäten ställdes frågan om någon eller några ville bli intervjuade. Enkäter ger ju en typ av kunskap, och intervjuer kan ge en annan. Intervjuerna blir också en form av samråd. Viktigt är också att diskutera resultaten av enkäten med sverigefinnarna.

Mirjaliisa Lukkarinen Kvist samarbetar även med Svenska kyrkans finska verksamhet. Hon funderar också hela tiden över nya möjliga arenor för samråd och hur man kan nå olika kategorier av sverigefinnar. Föreningarna är som sagt mycket aktiva i Surahammar, vilket gör arbetet lättare än i många andra kommuner där det kanske inte finns någon förening överhuvudtaget. Men även i Surahammar kan det vara svårt att nå vissa kategorier, till exempel yngre personer.

---

Dagen avslutades med en öppen diskussion och reflektion. Bland annat knöt man an till det Mirjaliisa Lukkarinen Kvist hade berättat om styrgruppen i Surahammar, där ju politiker ingår. Vikten av politisk förankring, delaktighet och engagemang när det gäller minoritets- och samrådsfrågorna betonades. En idé som togs upp var att skapa en parlamentariskt vald styrgrupp eller råd kring minoritetsfrågor. Dessutom togs språkrevitalisering upp. Ett projekt inom Sverigefinska riksförbundet, som handlar om tvåspråkighet och att nå ut till andra och tredje generationen sverigefinnar via finska föreningar runt om i landet, diskuterades.